

Stein Bakke og Steinar Todsén

Notater

**Elektrisitetsstatistikk -
dokumentasjon og vurdering av
kilder, beregningsopplegg for
investeringer**
Rapport fra prosjektgruppen

Forord

Nasjonalregnskapet gir en helhetlig oversikt over norsk økonomi, og det utarbeides løpende årlige og kvartalsvise tall (kalt hhv. NR og KNR). Det er viktig for nasjonalregnskapet at det er konsistens mellom kvartalsvise og årlige tall. For NACE-næring 40 *Elektrisitets-, gass-, damp- og varmtvannsforsyning* har det i de senere årene blitt observert avvik mellom investeringstallene i den årlige elektrisitetsstatistikken og i den kvartalsvise investeringsstatistikken, som er kildene nasjonalregnskapet benytter seg av på dette området.

Avdeling for økonomisk statistikk satte derfor i gang et kvalitetsprosjekt for å gjennomgå og dokumentere populasjon, kilder og beregninger for investeringene i næringene i NACE 40. Formålet med prosjektet har vært å etablere et konsistent tallsett for disse næringene.

Prosjektet *Elektrisitetsstatistikk - dokumentasjon og vurdering av kilder, beregningsopplegg for investeringer* ble gjennomført høsten 2006 og vinteren 2007. Dette er prosjektets sluttrapport.

Prosjektgruppen bestod av:

- Steinar Todsén (210 Seksjon for nasjonalregnskap) - prosjektleder
- Janne Reiakvam (210 Seksjon for nasjonalregnskap)
- Sunniva Wang Areklett (230 Seksjon for energi- og industristatistikk) - tom november 2006
- Magne Holstad (230 Seksjon for energi- og industristatistikk) - overtok etter Sunniva Wang Areklett
- Stein Bakke (240 Seksjon for økonomiske indikatorer)
- Øyvind Naustdal (240 Seksjon for økonomiske indikatorer)
- Ida Skogvoll (410 Seksjon for bedriftsregister)

Alle prosjektmedarbeiderne har bidratt med innspill og kommentarer til rapporten. Mye av teksten er skrevet av Stein Bakke. Prosjektleder har stått for redigeringen.

Oppfølgingen av prosjektgruppens forslag ble diskutert på et møte mellom de berørte seksjoner 28. mars 2007. Referatet fra møtet er tatt med som et vedlegg i denne rapporten.

Innhold

Sammendrag	3
1 Innledning	4
2 Forslag til tiltak for å oppnå bedre konsistens	5
2.1 Krav til dokumentasjon	5
2.2 Vedlikehold av opplysninger i Bedrifts- og foretaksregisteret (BoF)	5
2.3 Feilklassifisering av nettselskaper i Bedrifts- og foretaksregisteret	6
2.4 Kartlegging og inkludering av investeringer som faller utenfor EL-stat	7
2.5 Investeringer i NACE 40.2 - Produksjon og distribusjon av gass gjennom ledningsnett	7
2.6 Avvikende periodisering for samme investering	8
2.7 Bruttoinvesteringer vs. nyinvesteringer	8
2.8 Kjøp og salg av fallrettigheter	9
2.9 Oppblåsningsrutiner i KIS	9
2.10 En næring i endring	9
3 Dokumentasjon av årlig elektrisitetsstatistikk	10
3.1 Omfang	10
3.2 Rapportering	11
3.3 SSB-verkene	11
3.4 Erapp og revisjon	11
3.5 Spesielt om investeringene:	11
4 Dokumentasjon av kvartalsvis investeringsstatistikk for NACE 40	12
4.1 Prinsipper og definisjoner	12
4.2 Populasjon og utvalg	13
4.3 Beregningsmetoder	13
4.4 Kontroll, feilkilder og usikkerhet	13
4.5 Dataflyt i kvartalsvis investeringsstatistikk	15
5 Sammeligning mellom KIS og EL-stat	16
5.1 EL-stat mangler enheter med betydelige investeringer	16
5.2 KIS-utvalget mangler enheter med betydelige investeringer	16
5.3 Avvikende periodisering for samme investering	17
5.4 Bruttoinvesteringer vs. nyinvesteringer	17
Vedlegg: Møtereferat fra gjennomgang av kvalitetsrapport om investeringer i elektrisitetsnæringene, 28.03.2007	18
Sak 1: Generelt om rapporten - kommentarer fra deltakerne	18
Sak 2: Oppfølging av punkter	18
Sak 3: Oppsummering og konklusjoner	21

Sammendrag

For NACE-næring 40 *Elektrisitets-, gass-, damp- og varmtvannsforsyning* har det i de senere årene blitt observert avvik mellom investeringstallene i den årlige elektrisitetsstatistikken og i den kvartalsvise investeringsstatistikken, som er kildene nasjonalregnskapet benytter seg av på dette området. Prosjektet *Elektrisitetsstatistikk - dokumentasjon og vurdering av kilder, beregningsopplegg for investeringer* ble gjennomført høsten 2006 og vinteren 2007. Prosjektets mandat var å komme med anbefalinger til hvordan problemer skal løses og implementeres i de løpende statistikkssystemene, med særlig vekt på disse problemstillingene:

- Avvik som følge av enkeltprosjekter som ikke registreres i den årlige elektrisitetsstatistikken (EL-stat).
- Periodiseringsproblematikk.
- Manglende dekning av investeringer i gass gjennom ledningsnett (NACE 40.220).
- Avklaring av populasjon og populasjonsforvaltning i Bedrifts- og foretaksregisteret (BoF).

Rapporten peker på flere tiltak som kan bidra til å bedre situasjonen. De viktigste er:

- Bedre dokumentasjon av beregningene, særlig av nasjonalregnskapet og EI-stat.
- Ansvarlig/e for EI-stat må få grundig opplæring i bruk og vedlikehold av BoF.
- Det må etableres faste rutiner for utveksling av bedriftsopplysninger mellom seksjon for økonomiske indikatorer (S240) og seksjon for energi- og industristatistikk (S230) samt mellom S230 og seksjon for bedriftsregister (S410). Man bør ta utgangspunkt i de rutiner som er etablert mellom S240 og S230 for industrien.
- Det bør etableres årlige rutiner for utveksling og gjennomgang av mikrodata fra kvartalsvis investeringsstatistikk (KIS) og EI-stat.
- S230 må ta stilling til hvordan man skal dekke enheter i NACE 40 som er under oppbygging og dermed ikke er tildelt *omsetningskonsesjon*.
- S230 må etablere faste rutiner for korreksjoner i EI-stat hvis dette skulle vise seg å være nødvendig. Det er svært viktig at eventuelle endringer dokumenteres for ettertiden.
- S230 må etablere et system for å fange opp investeringer i NACE 40.2.
- Betydelige forskjeller som skyldes avvikende periodisering bør flagges/korrigeres ved årlig gjennomgang av mikrodata for KIS og EI-stat.
- S230 må etablere rutiner for flagging av høyt nivå på salg av brukt utstyr samt kartlegge om salget skjer ut av næringen. Denne informasjonen må overleveres til seksjon for nasjonalregnskap (S210).
- De ansvarlige for næringen i S210, S230 og S240 må holde seg oppdatert på endringene som skjer i næringen, ved å lese relevante aviser, tidsskrifter, websider osv. Dette bør være et tema på samarbeidsmøtene mellom de involverte seksjonene.
- Når næringen endrer seg må det også være vilje til å justere statistikkene. Det må unngås at betydelige investeringsprosjekter ikke kommer med i tallene, bare fordi de ikke passer inn i de etablerte datainnsamlingsrutinene.

1 Innledning

Nasjonalregnskapet (seksjon 210) utarbeider løpende årlige og kvartalsvise tall (kalt hhv. NR og KNR) for norsk økonomi, blant annet for investeringene i NACE-næring 40 *Elektrisitets-, gass-, damp- og varmtvannsforsyning*. Nasjonalregnskapets kildegrunnlag på dette området er den årlige elektrisitetsstatistikken (EL-stat) som utarbeides av seksjon 230 *Energi- og industristatistikk* og kvartalsvis investeringsstatistikk (KIS) fra seksjon 240 *Økonomiske indikatorer*.

I de siste par årene har KIS vist en annen utvikling for investeringer i NACE 40 enn EL-stat. Det er viktig for nasjonalregnskapet at det er konsistens mellom kvartalsvise og årlige tall. Seksjonene 210, 230 og 240 satte derfor i gang et kvalitetsprosjekt for å gjennomgå og dokumentere populasjon, kilder og beregninger for investeringene i elektrisitetsnæringene. Formålet med prosjektet har vært å etablere et konsistent nasjonalregnskapssystem på dette området. Prosjektet ble i denne omgang avgrenset til investeringer og populasjonsforvaltning. Seksjon 410 *Bedriftsregister*, som har et hovedansvar for populasjonsforvaltning i SSB, ble også invitert til å være med på prosjektet.

Prosjektets mandat var å komme med anbefalinger til hvordan problemer skal løses og implementeres i de løpende statistikkssystemene, med særlig vekt på disse problemstillingene:

- Avvik som følge av enkeltprosjekter som ikke registreres i EL-stat
- Periodiseringsproblematikk
- Manglende dekning av investeringer i gass gjennom ledningsnett (NACE 40.220)
- Avklaring av populasjon og populasjonsforvaltning i Bedrifts- og foretaksregisteret (BoF)

Prosjektgruppen bestod av:

- Steinar Todsén (S210) - prosjektleder
- Janne Reiakvam (S210)
- Sunniva Wang Areklett (S230) - tom november 2006
- Magne Holstad (S230) - overtok etter Sunniva Wang Areklett
- Stein Bakke (S240)
- Øyvind Naustdal (S240)
- Ida Skogvoll (S410)

2 Forslag til tiltak for å oppnå bedre konsistens

2.1 Krav til dokumentasjon

I SSB kan det være stor gjennomtrekk av ansatte. Dette stiller store krav til dokumentasjon av statistikkene. S240 har lagt stor vekt på dokumentasjonsarbeid i de senere årene, og som en følge av dette er man ikke avhengig av en bestemt person for å være i stand til å lage KIS på en forsvarlig måte. Det kan synes som om S210 og S230 har et stykke å gå på dette området.

Seksjon 210

Struktur tall for næringen som brukes i NR settes sammen av data fra EL-stat (NACE 40.1), Fjernvarmestatistikken (NACE 40.3) og KIS (NACE 40.2). I KNR brukes KIS som indikator for å dekke hele NACE 40. For S210 sin del er det viktig at man dokumenterer hva som inngår i kraftforsyningsnæringen slik at denne defineres likt fra år til år. Hvis ikke risikerer man å få variasjoner i tidsserien som ikke skyldes endringer i investeringsnivået. Det kan også være lurt å dokumentere hvordan tallene beregnes, samt hvem man tar kontakt med hvis det oppstår problemer.

Seksjon 230

For S230 sin del ser det ut til å være behov for en mer omfattende dokumentasjon. Denne bør inneholde:

- Fakta om El-stat.
- Nøyaktig gjennomgang av hvordan man drifter undersøkelsen.
- Flyttdiagram for de ulike prosessene i El-stat.
- Innføring i oppgaver og plikter som tilfaller tematisk ansvarlig seksjon.

Denne dokumentasjonen er planlagt skrevet av Magne Holstad. Det er viktig at dette arbeidet prioriteres og innarbeides i tidsplanen til seksjon 230.

2.2 Vedlikehold av opplysninger i Bedrifts- og foretaksregisteret (BoF)

Tidligere var det bedrifts- og foretaksopplysninger fra BoF som utgjorde populasjonsgrunnlaget for El-stat, og SSB stod selv for datainnsamlingen. Denne oppgaven ble overlatt til NVE i 1992. Som en følge av dette fikk man en redefinering av populasjonen i og med at NVE-undersøkelsen kun omfatter foretak som har fått tildelt *omsetningskonsesjon* for kraft. En annen følge var at seksjon 230 sluttet å vedlikeholde NACE 40 i BoF. Kunnskapen om hvordan man gjør dette synes dermed å ha gått i glemmeboken.

Seksjon 410 oppdaterer BoF med ny informasjon etter hvert som denne registreres i Brønnøysund-registeret. Hovedsakelig dreier dette seg om endringer i foretaksopplysninger, og kvaliteten i BoF er ganske bra på dette området. Problemet ligger i mangelfull kvalitetssikring av bedriftsenhetene som er knyttet til foretakene. Mange av disse skulle rett og slett vært slettet, mens andre trenger en oppdatering av klassifiseringer og bedriftsopplysninger.

På eget initiativ har Ida Skogvoll (S410) gått i gang med å sjekke kvaliteten på bedriftsopplysninger og klassifiseringer for bedriftsenheter som ligger under de største foretakene i NACE 40. Dette vil sannsynligvis føre til at enkelte bedriftsenheter blir slettet, mens andre blir oppdatert med ny informasjon. Utover dette kommer ikke S410 til å ta initiativ til endringer uten at S230 ber om det.

S240 vil bidra med informasjon for å få fortgang i dette arbeidet, men til syvende og sist er det tematisk ansvarlig seksjon som må foreta de nødvendige vurderinger.

Følgende tiltak anses som nødvendige for å sikre en tilfredsstillende kvalitet på NACE 40 i BoF:

- Ansvarlig/e for El-stat må få grundig opplæring i bruk og vedlikehold av BoF.
- Ansvarlig/e for El-stat bør holde seg løpende orientert om hva som foregår i kraftforsyningsnæringen. S240 kan bidra med råd og tips om hvor man finner nyttig informasjon på Internett.
- Det må etableres faste rutiner for utveksling av bedriftsopplysninger mellom S240 og S230 samt mellom S230 og S410. Man bør ta utgangspunkt i de rutiner som er etablert mellom S240 og S230 for industrien.

2.3 Feilklassifisering av nettselskaper i Bedrifts- og foretaksregisteret

I BoF er nettselskaper i all hovedsak klassifisert som NACE 40.120 (Overføring av elektrisitet), men dette er feil ifølge SN 2002. Her går det frem at NACE 40.120 kun omfatter:

"Drift av overføringsnett som transporterer elektrisiteten fra produksjonsanlegget til distribusjonsnettet".

I Norge vil det sannsynligvis bare være Statnett som skal ha denne klassifiseringen.

I følge SN 2002 skal tradisjonelle nettselskaper klassifiseres som NACE 40.130 (Distribusjon og handel med elektrisitet). Dette omfatter:

"Drift av distribusjonsnettet bestående av hovedledninger, master, målere og ledningsnett som transporterer elektrisiteten fra produksjonsanlegget eller transportnettet til sluttbruker, salg av elektrisitet til forbrukerne og energimeklere eller agenter som formidler salg av elektrisitet via distribusjonsnettet som drives av andre".

Følgende tiltak anses som nødvendige for å korrigere feilklassifiseringen av nettselskaper:

- Tematisk ansvarlig seksjon (S230) må ta initiativ overfor S410 for å få rettet næringsklassifiseringen i BoF fra 40.120 til 40.130 for de foretakene det gjelder.
- S410 må lage en maskinell rutine for å utføre denne jobben.
- S240 må rette i utvalgene sine når BoF er oppdatert.

I SN 2007 vil NACE 40.130 bli splittet i to bransjeområder:

1. NACE 35.130 - Distribusjon av elektrisitet
2. NACE 35.140 - Handel med elektrisitet

Dette vil forenkle klassifiseringen av denne type selskaper og gjøre ting enklere for nasjonalregnskapet.

2.4 Kartlegging og inkludering av investeringer som faller utenfor EL-stat

Enkelte ganger forekommer det at betydelige investeringer ikke registreres i EL-stat. Som oftest skyldes dette at innsamlingsenheten mangler *omsetningskonsesjon* og dermed faller utenfor populasjonen slik NVE definerer den. Det vil også forekomme tilfeller av feilrapportering. I tillegg finnes det eksempler på at investeringer føres etter ferdigstilling i EL-stat, mens de føres fortløpende i KIS. I verste fall kan dette føre til avvikende vekstrate fra år til år og dermed få konsekvenser for KNR siden man benytter endringstall fra KIS til å fremskrive strukturtall fra NR. I følge veiledningen skal EL-stat følge samme føringsprinsipp som KIS.

Følgende tiltak anses som nødvendige for å sikre konsistens mellom KIS og EL-stat:

- Det bør etableres årlige rutiner for utveksling og gjennomgang av mikrodata fra KIS og EL-stat.
- S230 må ta stilling til hvordan man skal dekke enheter i NACE 40 som er under oppbygging og dermed ikke er tildelt *omsetningskonsesjon*. Foreløpig er dette særlig aktuelt med henblikk på utbygging av vindkraft. Etablering av gasskraftverk kan også utgjøre et potensielt problem.
- S230 bør stå for innkalling til samarbeidsmøte da det er denne seksjonen som har oversikt over hvor tidlig man trenger informasjonen for at den skal kunne innarbeides i EL-stat.
- S230 må etablere faste rutiner for korreksjoner i EL-stat hvis dette skulle vise seg å være nødvendig. Det er svært viktig at eventuelle endringer dokumenteres for ettertiden.

2.5 Investeringer i NACE 40.2 - Produksjon og distribusjon av gass gjennom ledningsnett

Naturgass er foreløpig lite brukt som energikilde i fastlands-Norge. Hos SSB gjenspeiles dette ved at man ikke har etablert noe system for å fange opp slike investeringer i strukturstatistikken. Høye strømpriser de senere årene har ført til en stadig større interesse for bruk av naturgass som energibærere, og det er investert betydelige beløp innenfor NACE 40.2. Disse investeringene er likevel for ingenting å regne hvis man vedtar å legge gassrør til Skogn og/eller Grenland.

NACE 40.2 (Produksjon og distribusjon av gass gjennom ledningsnett) omfatter følgende underaggregater:

1. NACE 40.210 - Produksjon av gass

Produksjon av gass til gassforsyning ved hjelp av karbonering av kull av biprodukter fra jordbruket eller fra avfall og produksjon av luftformige brennstoffer med en spesifikk kaloriverdi ved rensing, blanding og andre prosesser på basis av gasser av ulike typer inkl. naturgass, kullgass, vanngass m.m.

2. NACE 40.220 - Distribusjon og handel med gass gjennom ledningsnett

Transport og distribusjon av gass gjennom rørledninger, salg av gass via rørledninger til forbruker og gassmeklere eller agenter som formidler salg av gass via distribusjonsnettet som blir drevet av andre

NACE 40.210 er ikke representert i KIS sitt utvalg. Bakgrunnen for dette er at det per dags dato bare bygget småskalanlegg for produksjon av gass fra søppel. Slike prosjekter faller utenfor populasjonen på grunn av sin beskjedne størrelse.

NACE 40.220 omfatter i all hovedsak selskaper som driver med:

- Distribusjon av naturgass direkte til forbruker gjennom et permanent ledningsnett.
- Nedfrysing og distribusjon av naturgass i flytende form.

I Norge i dag er det kun ett foretak som har den nødvendige infrastrukturen for distribusjon av gass gjennom ledningsnett i stor skala, mens et annet foretak dekker mesteparten av det innenlandske markedet for Liquefied Natural Gas (LNG). Dette foretaket eier også et mindre gassledningsnett på Karmøy.

Følgende tiltak anses som nødvendige for å sikre konsistens mellom KIS og EI-stat:

- S230 må etablere et system for å fange opp investeringer i NACE 40.2.
- Investeringer i NACE 40.2 bør inngå i EI-stat eller etableres som et eget statistikkprodukt. I dag mottar NR disse tallene fra KIS.

En felles problemstilling for begge undersøkelsene er:

- Hvordan fange opp investeringer i mottaksanlegg for LNG?

Til dags dato er det bygget cirka 30 slike anlegg i Norge og ytterligere 10 er under planlegging. Hva som er den samlede kostnaden for disse anleggene er ukjent. KIS vil forsøke å finne ut mer om dette gjennom kontakt med det aktuelle foretaket.

2.6 Avvikende periodisering for samme investering

Det forekommer at oppgavegivere venter med å rapportere en investering til anskaffelsen av denne er fullført. Dette er feil da man ønsker å måle investeringen mens den skjer. Sammenligning av mikrodata for KIS og EI-stat har avdekket at periodisering i noen grad kan bidra til å skape avvikende resultater for undersøkelsene.

Følgende tiltak anses som nødvendige for å sikre konsistens mellom KIS og EI-stat:

- Betydelige forskjeller som skyldes avvikende periodisering bør flagges/korrigeres ved årlig gjennomgang av mikrodata for KIS og EI-stat.

2.7 Bruttoinvesteringer vs. nyinvesteringer

EI-stat måler utviklingen i bruttoinvesteringer for næringen, mens KIS måler utviklingen i nyinvesteringer. Kjøp og salg av brukt utstyr kan føre til avvikende årsvekstrate mellom KIS og EI-stat. Normalt sett forekommer slike transaksjoner i et begrenset omfang i kraftforsyningsnæringen, men for enkelte årganger kan dette utgjøre en betydelig kilde til avvik.

I 2004-tallene for EI-stat er det registrert et betydelig salg av brukt utstyr. Mesteparten av salget synes å være ut av næringen og gir dermed en betydelig reduksjon i bruttoinvesteringer for kraftforsyning i NR. For denne bestemte årgangen fører dette til store avvik mot KNR-tallene.

Kilder til avviket i 2004 kan være:

1. Utviklingen i investeringene er langt svakere enn hva vekstraten fra KIS skulle tilsi.
2. Salg ut av næringen skjer i betydelig mindre omfang enn hva som er registrert i El-stat.

For å få klarhet i dette må man starte med å gjennomgå mikrodata for de to undersøkelsene. Hvis det ikke avdekkes betydelige avvik her, må fokus rettes mot El-stat. Store salg må gjennomgås for å finne ut hvem som er kjøperen/e. Disse opplysningene vil igjen danne grunnlag for å dokumentere avvikende vekstrate mellom NR og KNR.

Følgende tiltak anses som nødvendige for å sikre konsistens mellom KNR og NR:

- S230 må etablere rutiner for flagging av høyt nivå på salg av brukt utstyr samt kartlegge om salget skjer ut av næringen. Denne informasjonen må overleveres til ansvarlig/e på S210.

2.8 Kjøp og salg av fallrettigheter

Kjøp og salg av fallrettigheter inngår som en del av El-stat, men er ikke med i KIS. Dette avviket skal ikke ha noen betydning da denne typen investeringer ikke er investeringer i fast kapital som inngår i realregnskapet, men anses som transaksjoner i ikke-produsert kapital, som inngår som en del av institusjonelt regnskap.

- S210 må sjekke at fallrettigheter ikke kommer inn i beregningene av investeringer i fast kapital.

2.9 Oppblåsningsrutiner i KIS

KIS er en utvalgstilling, og populasjonstall for kraftforsyningsnæringen beregnes ved hjelp av rateestimering. Grunnlaget for beregning av raten er investeringstall fra EL-stat. Størrelsen på foretakets gjennomsnittlige investeringer benyttes som stratifiseringsvariabel. De tre siste tilgjengelige årgangene fra El-stat danner grunnlaget for beregning av gjennomsnittlige investeringer. KIS sitt utvalg for tilsvarende årganger knyttes mot den etablerte populasjonen for å identifisere dekningsgrader som benyttes i oppblåsing.

Store investeringsprosjekter holdes utenfor ved estimeringen. Disse summeres sammen med populasjonsestimatet for å beregne totale populasjonstall. En kilde til usikkerhet ved bruk av metoden er at man baserer seg på tidligere årganger ved beregning av raten. I tillegg er det helt nødvendig at alle store investeringsprosjekter er dekket i KIS, da disse prosjektene holdes utenfor oppblåsing og legges til populasjonsestimatet til slutt. KIS-utvalget dekker om lag 90 prosent av NACE 40. Omfanget av oppblåsing er dermed relativt beskjedent.

2.10 En næring i endring

Jakten på nye energikilder har bidratt til å gjøre kraftforsyningsnæringen mer heterogen enn tidligere, og denne utviklingen synes å akselerere i omfang. Som en følge av dette blir det stadig mer komplisert å lage god statistikk. Nedenfor følger en kort oppsummering av alternative måter for produksjon eller overføring av energi. Noen av metodene er iverksatt, mens andre er under testing eller befinner seg på tegnebrettet.

NACE 40.1 - Produksjon og distribusjon av elektrisitet

- Vindkraft på land og til havs
- Tidevannskraft
- Bølgekraft
- Ordinære gasskraftverk
- Mobile gasskraftverk/biodieselmotorkraftverk
- Kullkraftverk
- Bioenergi
- Småskala vannkraftverk

NACE 40.2 - Produksjon og distribusjon av gass gjennom ledningsnett

- Distribusjon av naturgass gjennom ledningsnett
- Distribusjon av naturgass i form av LNG

NACE 40.3 - Damp- og varmtvannsforsyning

- Fjernvarme gjennom ledningsnett

Følgende tiltak anses som viktige for å følge utviklingen

- De ansvarlige for næringen i S210, S230 og S240 må holde seg oppdatert på endringene, ved å lese relevante aviser, tidsskrifter, websider osv. Dette bør være et tema på samarbeidsmøtene mellom de involverte seksjonene.
- Når næringen endrer seg må det også være vilje til å justere statistikkene. Det må unngås at betydelige investeringsprosjekter ikke kommer med i tallene, bare fordi de ikke passer inn i de etablerte datainnsamlingsrutinene.

3 Dokumentasjon av årlig elektrisitetsstatistikk

3.1 Omfang

Statistikken for energiverkene bygger på oppgaver fra 305 energiselskap for 2004. Elektrisitetsstatistikken omfatter:

- Alle rene fordelingsverk
- Kraftproduserende verk basert på salg av elektrisk kraft som har en maskineffekt på minst 100 kW
- E-verk som foretak i andre næringer driver for forsyning av egne bedrifter når maskineffekten er minst 500 kW
- Nettselskaper
- Foretak som kjøper og selger kraft uten å ha eget nett (“trudere”)

Kraftstasjoner som norske interesser delvis eier, og som ligger utenfor landegrensene, er ikke tatt med i statistikken. Elektrisitetsproduksjonen på kontinentalsokkelen er heller ikke med.

Felles datainnsamling med Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) for alle e-verk som trenger konsesjon, samt egen datainnsamling fra foretak som har kraftproduksjon uten at de trenger konsesjon av NVE.

3.2 Rapportering

Fra og med 2000 årgangen har kraftselskapene rapportert ved bruk av en web løsning, kalt Erapp. De enkelte kraftselskapene logger seg på databasen Erapp med eget brukernavn og passord og fyller ut de elektroniske spørreskjemaene. Det er en teknisk og økonomisk rapportering, Det er NVE som åpner databasen for nye årganger og sørger for utsending av nødvendig materiell/informasjon - gir utsettelse - og purrer. Når det enkelte kraftselskap er ferdig med sin rapportering, får både NVE og SSB tilsendt underskriftsark pluss årsberetning (ÅB) pr. post.

3.3 SSB-verkene

SSB - verkene er de verkene som NVE ikke ber om rapportering fra. Dette dreier seg stort sett om kraftstasjoner tilhørende industribedrifter, men også noen andre uten omsetningskonsesjon. For disse "SSB - verkene"- hovedsakelig industriverk - (ca. 40 stk.) er det laget et eget rapporteringsopplegg. SSB sender ut papirskjema/veiledning og underskriftsark pluss diskett med en Excel-fil for rapportering. Excelarket er bygd opp med samme struktur som Erapp hvor disse selskapene rapporterer. Tallene fra innsamlingen legges manuelt inn i Erapp.

3.4 Erapp og revisjon

Statistikken har elektronisk rapportering og det ligger mange kontroller i Erapp når elektrisitetsverkene rapporterer. Til tross for dette blir det mottatt noen oppgaver som er mangelfulle og inneholder feil. Derfor brukes det mye tid på revisjonen.

De elektroniske skjemaene i Erapp er delt inn i; regnskapsresultat, regnskapsbalanse, noter og vedlegg. For de enkelte elektrisitetsverk blir disse kontrollert enkeltvis og i sammenheng. Rapporteringen kontrolleres mot opplysninger fra tidligere år og utgående balanse fra det forrige året skal til dømmes være lik inngående balanse for statistikkåret.

Generell informasjon om foretaket kontrolleres for å fange opp eventuelle endringer i navn, eierform, osv. Med underskriftsark og åreberetning følger det revisorerklæring. Sum selskap og total kapital skal stemme. Med sum selskap menes finansregnskapet til den juridiske enheten. Finansregnskapet sjekkes mot årsregnskapet til elektrisitetsverket og korrigeres om nødvendig. Inntektene regnskapet spesifiseres noter, mens vedleggene spesifiserer de tekniske data (anlegg, kraftstasjoner, linjenett) og investeringer som er gjort.

3.5 Spesielt om investeringene:

Vedlegg A i Erapp omfatter investeringene:

Som varige driftsmidler regnes alle driftsmidler med en brukstid på 1 år eller mer, både aktiverte og direkte utgiftsførte. Hvis det er oppgitt store investeringer, sjekkes det i årsberetningen hva dette er. Investeringene skal bruttoføres uten hensyn til hvem som betaler. Bruttoverdiene skal være oppgitt etter fradrag av inngående merverdiavgift og inkludert investeringsavgift¹. Verdien av investeringer utført av egne ansatte, både innkjøpte materialer og lønnskostnader er med. Frakt og montering er også

¹ Investeringsavgiften ble avvirket i 2002.

inkludert. Maskiner, transportmidler o.l. regnes som anskaffet i det året utstyret er mottatt, selv om det ikke har vært tatt i bruk det året.

For bygg- og anleggsarbeider under utførelse regnes verdien av det som er utført i løpet av året som anskaffet, uten hensyn til når betalingen skjer. Byggelånsrenter spesifiseres på egen linje og er ikke inkludert i de øvrige tallene.

Under *tilgang* tas med både nye og brukte varige driftsmidler uten hensyn til om de er betalt eller aktivert i regnskapet. Betales investeringen av flere energiverk vil hvert selskap føre opp sin andel av investeringen.

Salg av varige driftsmidler skal regnes til salgsverdi. Ekspansjon gjennom oppkjøp av eierandeler fra andre verk tas ikke med, da dette er å betrakte som interne overføringer innen bransjen.

Det kan være investert i flere fylker - og det fylles da ut ett vedlegg for hvert fylke det er investert i. Fjernvarme er det en del problemer med at blir feilført. Dette sjekkes mot vedlegg 0 (kontroll av eierforhold). Man kan ha investeringer selv om produksjon/forsyning ikke er kommet i gang. Bruttoverdier skal oppgis uten moms, men inkludert investeringsavgift. Dersom vedlegget ikke er utfyllt, så benyttes notene 15-18 der varige driftsmidler er spesifisert, til hjelp.

SAS-program: *\$ELPROD/erapp/prog/utrk/sjekklister6.sas*

Resultat:

Sjekklister6A.html – beregner summer for tilgang og avgang på fylkesnivå

Sjekklister6B.html – oversikt over samlede tall for hvert everk

4 Dokumentasjon av kvartalsvis investeringsstatistikk for NACE

40

4.1 Prinsipper og definisjoner

Kvartalsvis investeringsstatistikk (KIS) er en utvalgsbasert undersøkelse. Formålet med denne er å kartlegge nivå og utvikling i utførte- og antatte investeringer innen industri, bergverksdrift og kraftforsyning. Med investering menes:

Alle anskaffelser av nye varige driftsmidler som har en brukstid på 1 år eller mer; gjelder også maskiner mv. som fremstilles til eget bruk samt større ombygningsarbeider.

Investeringen skal rapporteres i det kvartalet utstyret er mottatt – selv om det ikke er betalt eller aktivert i regnskapet – og fordeles på kategoriene maskiner, biler og andre transportmidler samt bygg og anlegg. Kvartalsvise utførte investeringer vil derfor omfatte:

Anskaffelser av maskiner, transportmidler, bygg og anlegg eller deler av slike som bedriftene har foretatt i et kvartal. At en investering er utført er ikke ensbetydende med at anskaffelsen er tatt i bruk.

4.2 Populasjon og utvalg

Gjeldene populasjon er definert ved Bedrifts- og foretaksregisteret (BoF) og omfatter alle aktive bedriftsenheter med bedriftskode 01 eller 02 innenfor kraftforsyningsnæringen (NACE 40). Bruttoutvalget består av et fast panel på om lag 150 enheter. For å sikre stabil dekningsgrad, gjennomføres supplering på årlig basis i 2. kvartal.

Ved supplering fordeles enheter fra trekkpopulasjonen på underliggende strata med utgangspunkt i antall sysselsatte.

Tabell 1: Stratuminndeling

Stratum 1	Stratum 2	Stratum 3	Stratum 4	Stratum 5
≥ 100 ansatte	50 - 99 ansatte	20 - 49 ansatte	10 - 19 ansatte	0 - 9 ansatte

Hovedlinjen i utvalgsplanen er som følger:

Utvalget skal omfatte alle bedriftsenheter med mer enn 99 sysselsatte (stratum 1) samt alle større investeringsprosjekter (> 100 mill). Basert på stratifisering og optimal allokering trekkes øvrige bedrifter (stratum 2 - 4) med trekk sannsynlighet proporsjonal med størrelsen på bedriften målt i antall sysselsatte. Utvalget omfatter normalt sett ikke bedrifter med mindre enn 10 sysselsatte (stratum 5). Bakgrunnen for dette er ønsket om å lette oppgavebyrden for de minste enhetene.

4.3 Beregningsmetoder

KIS er en såkalt additiv statistikk. Dette innebærer at nivåtallene fremkommer ved å summere rapporterte tall for enhetene i utvalget. Populasjonstall beregnes ved hjelp av rateestimering. Grunnlaget for beregning av raten er investeringstall fra de årlige strukturundersøkelsene for kraftforsyning (EL-stat).

Enhetsfracfall imputeres ved at anslag gitt i foregående kvartal behandles som faktiske investeringer. Kritiske enheter, det vil si bedrifter med vesentlig innflytelse på resultatene på detaljert aggregeringsnivå (enkeltnæringer), kontaktes per telefon i forkant av publisering. Partielt fracfall (ubesvarte felter i oppgaven) imputeres ikke, men behandles som null (ingen investeringer). Dette er vanligvis riktig, men trenger ikke nødvendigvis å stemme.

4.4 Kontroll, feilkilder og usikkerhet

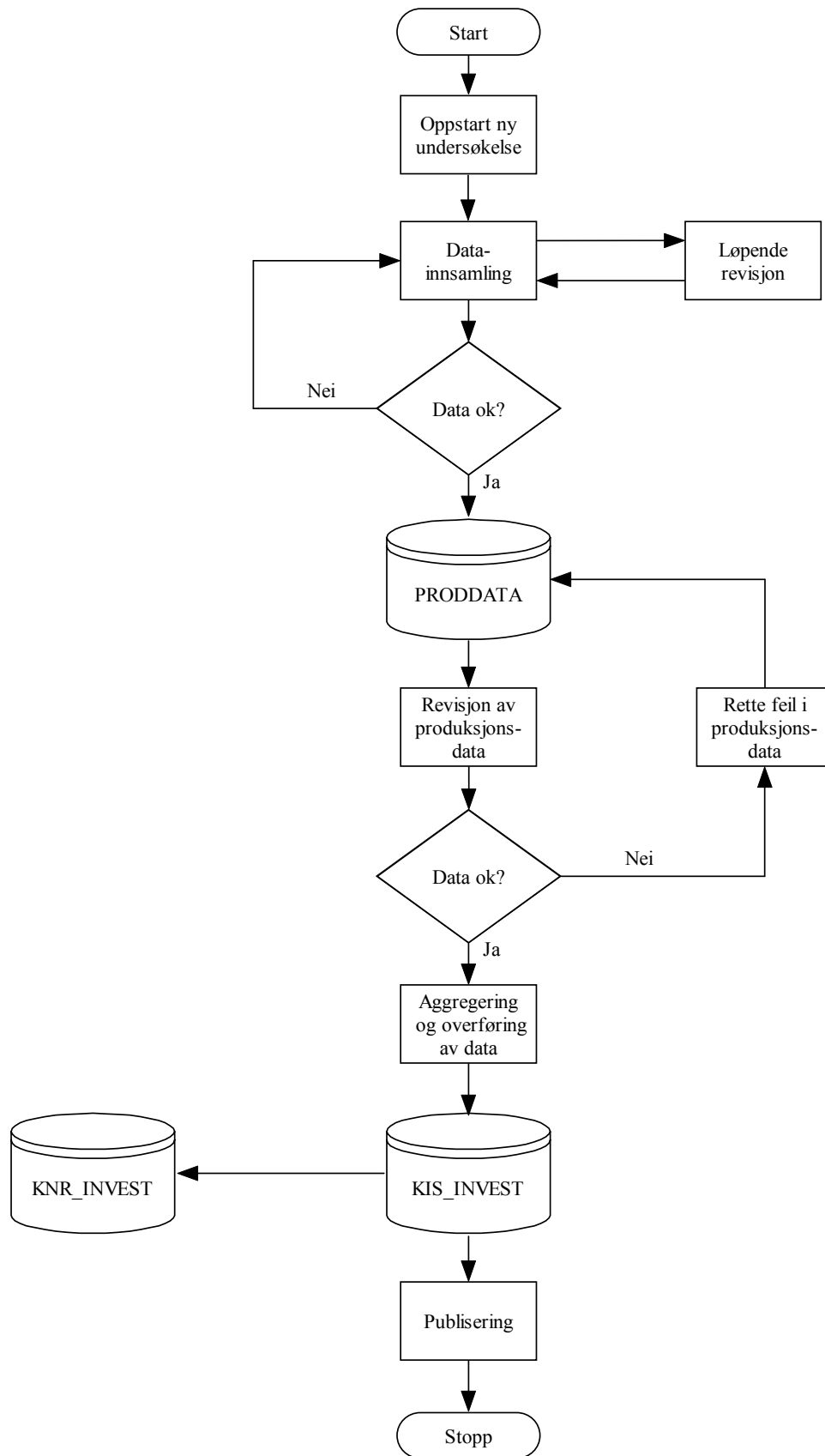
Innrapportering av data skjer postalt ved bruk av papirskjema eller elektronisk gjennom IDUN-portalen. Oppgavene kontrolleres maskinelt for dubletter og summeringsfeil. Tallmaterialet revideres manuelt på grunnlag av avvikslister (avvik fra tidligere rapporterte tall), og ved store avvik kontaktes oppgavegiver. Makrokontroll utføres ved hjelp av figurer og tabeller. Hvis det avdekkes serier med ekstreme forløp, gjennomføres fornyet granskning av mikrodata. I ettertid foretas sammenligninger opp mot den årlige strukturundersøkelsen for kraftforsyning.

For å unngå målefeil, er det lagt stor vekt på klarhet i skjemaveiledningen. Bruk av feilaktig skala kan forekomme da kronebeløpet skal oppgis i hele 1000, men denne type feil blir identifisert under revisjonen. Dagens teknikker for optisk lesing av papirskjema gir erfaringsmessig meget gode resultater, og få feil er funnet i denne fasen av produksjonen. Papirskjema som ikke verifiseres i den

optiske løsningen (f.eks. fakser) behandles manuelt. Dette gir rom for punchefeil, men større avvik vil bli identifisert under revisjonen. Innføring av elektronisk rapportering via IDUN har bidratt til ytterligere å redusere faren for bearbeidingsfeil da data på elektronisk form ikke kan feiltolkes ved innlasting i SSB sine databaser.

For å sikre høy grad av relevans til lavest mulig kostnad, legges det stor vekt på å dekke større enheter i populasjonen. Foreløpig er det ikke gjennomført beregning av utvalgsfeilen for undersøkelsen, men periodisk ajourhold sikrer at strukturen i utvalget samsvarer med populasjonen. Enhetsfravall for KIS utgjør normalt sett om lag 2 prosent ved endelig produksjonsfil. Det er foretatt beregninger på effekten av enhetsfravall i undersøkelsen, men disse har ikke avdekket systematiske skjevheter.

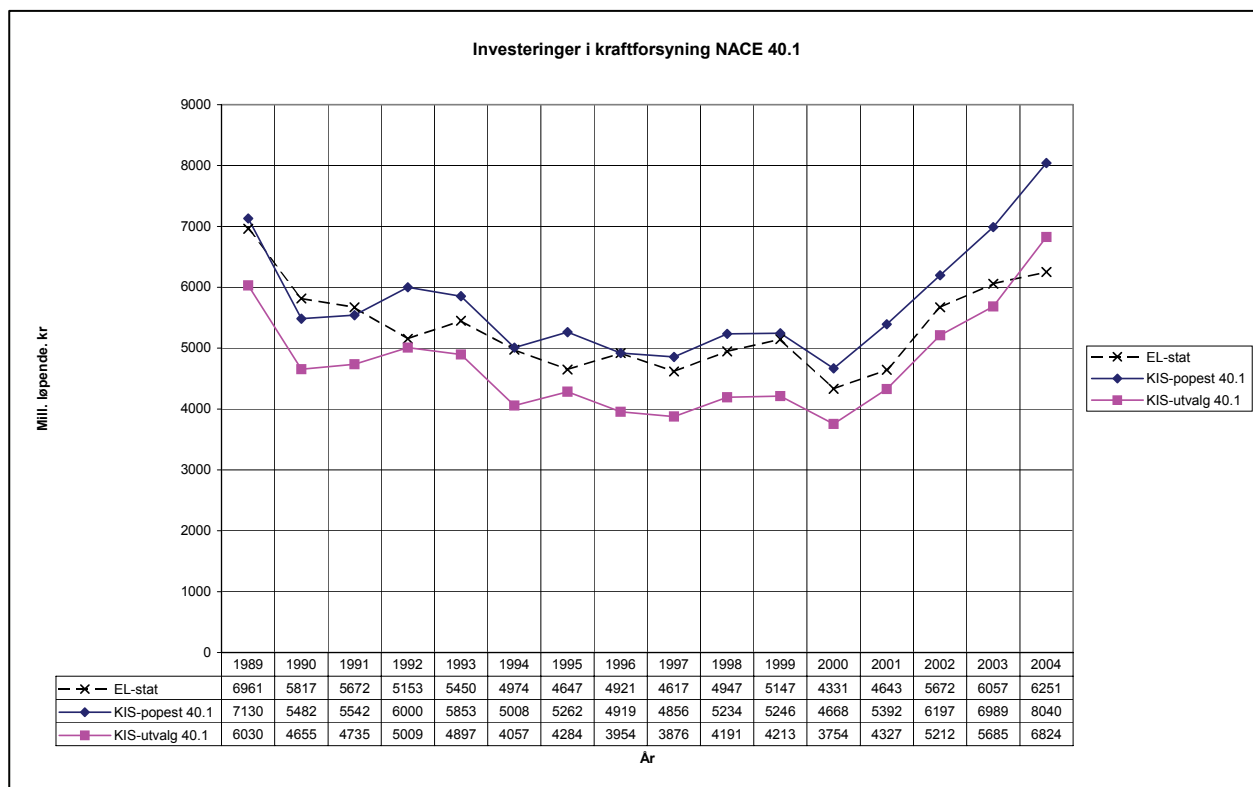
4.5 Dataflyt i kvartalsvis investeringsstatistikk

5 Sammeligning mellom KIS og EL-stat

I perioden 2003-04 har KIS vist en annen utvikling enn EL-stat:

Figur 1: KIS vs. EL-stat

Om man ser bort i fra det faktum at enkelte oppgavegivere bevisst eller ubevisst rapporterer gale data, er det 4 mulige kilder til avvik i vekstraten for KIS og EL-stat.

5.1 EL-stat mangler enheter med betydelige investeringer

Hovedkilde til avviket er at enkelte store prosjekter ikke dekkes av EL-stat. Grunnen til dette er at det bare er selskaper med *omsetningskonsesjon* som inngår i populasjonen. Følgelig vil utviklingen i investeringsnivået for EL-stat ikke alltid gjenspeile den reelle investeringsaktiviteten i NACE 40.1.

5.2 KIS-utvalget mangler enheter med betydelige investeringer

Enkelte ganger forekommer det at KIS ikke fanger opp enheter med betydelige investeringer. Dette er spesielt vanskelig for nyetablerte selskaper. Da KIS ikke har fulltelling, må statistikkansvarlig legge ned et betydelig arbeid i å følge med på hva som skjer innenfor kraftnæringen.

5.3 Avvikende periodisering for samme investering

Det forekommer at oppgavegivere venter med å rapportere en investering til anskaffelsen av denne er fullført. Dette er feil da man ønsker å måle investeringen mens den skjer. Sammenligning av mikrodata for KIS og EL-stat har avdekket at periodisering i noen grad kan bidra til å skape avvikende vekstrater for undersøkelsene.

5.4 Bruttoinvesteringer vs. nyinvesteringer

EL-stat måler utviklingen i bruttoinvesteringer for næringen, mens KIS måler utviklingen i nyinvesteringer. Kjøp og salg av brukt utstyr kan dermed føre til avvikende årsvekstrate i de to undersøkelsene. Denne problemstillingen er vanligvis ikke så relevant da omsetning av brukt utstyr normalt sett skjer i begrenset omfang innenfor kraftforsyningsnæringen.

Vedlegg: Møtereferat fra gjennomgang av kvalitetsrapport om investeringer i elektrisitetsnæringene, 28.03.2007

Møteleder: Ann Lisbet Brathaug (S210)

Deltagere: Ann Lisbet Brathaug, Knut Sørensen og Øystein Berge (S210)
Bjørn Bleskestad, Pål Marius Bergh og Magne Holstad (S230)
Lasse Sandberg, Stein Bakke, Øyvind Naustdal og Jan Henrik Wang (S240)
Jan Furseth og Ida Skogvoll (S410)

Referent: Stein Bakke (S240)

Sak 1: Generelt om rapporten - kommentarer fra deltakerne

Brathaug var meget godt fornøyd med rapporten fra prosjektgruppen og understreket at den peker på mange konkrete problemstillinger som må følges opp.

Ellers var det ingen spesielle kommentarer fra deltakerne.

Sak 2: Oppfølging av punkter

Krav til dokumentasjon

Janne Reiakvam jobber med å lage en utfyllende dokumentasjon for S210. Dette er viktig da hun snart går ut barselpermisjon.

S230 har holdt på en stund med dokumentasjon av EL-stat, men dette arbeidet er ikke fullført på grunn av omlegging av produksjonsrutinene for undersøkelsen. Magne Holstad sørger for at en endelig dokumentasjon er på plass i løpet av året.

Vedtak: S210 og S230 styrker dokumentasjonen på dette området

Vedlikehold av opplysninger i BoF

S230 er tematisk ansvarlig for kraftnæringen og skal melde fra til S410 når det er behov for endringer i BoF. For å kunne utføre denne oppgaven på en tilfredsstillende måte, er det nødvendig at statistikkansvarlig har god kjennskap til bruk av BoF.

EL-stat benytter seg av foretaksdata fra NVE som S230 mottar via ERAPP-databasen. Av den grunn sitter seksjonen på lite informasjon om endringer på bedriftsnivå, og dette gjør oppdatering av BoF til en vanskelig sak for seksjonen. Bjørn Bleskestad foreslo at man nedsetter en gruppe med medlemmer fra S230, S240 og S410 som utreder hvordan bedriftsenhetene skal vedlikeholdes i BoF. S230 tar initiativ til dette.

KIS-utvalget bruker bedrift som rapporteringsenhet, men i de fleste tilfeller rapporteres det på foretaksnivå. I tilfeller hvor KIS mottar data fra flere bedrifter innenfor samme foretak aggregeres data på foretaksnivå før oppblåsing til populasjonsnivå. Oppblåsningsfaktorene beregnes dermed med utgangspunkt i foretakstall fra EL-stat. Det finnes noen tilfeller hvor oppgavegiver rapporterer på bedriftsnivå. Særlig gjelder dette for industriselskaper som også opptrer som produsenter av kraft.

Lov om oppsplitting av energiselskapene etter forretningsområde har gjort det lettere å fastslå hva slags investeringer som inngår i rapporteringen, men fortsatt er det enkelte selskaper som ikke klarer dette. I slike tilfeller vil selskapets hovedaktivitet bestemme næringskoden. Heldigvis gjelder dette for ganske få enheter.

SN2007 legger opp til en mer detaljert gruppering av bedriftsenhetene. Som en konsekvens av dette kan det bli nødvendig å ta i bruk bedrift som datafangstenhet i undersøkelsen, men dette krever at BoF er oppdatert ned på 5-sifret NACE og at bedriftspopulasjonen er oppdatert.

I dag benytter EL-stat seg av everksnummer fra NVE for å skille mellom enhetene som utgjør datagrunnlaget for undersøkelsen. Organisasjonsnummer er i de fleste tilfeller knyttet til everknummer, men en del enheter mangler denne koblingen i ERAPP-basen. Jan Henrik Wang mener at EL-stat også må benytte seg av organisasjonsnummer slik at undersøkelsen knyttes tettere opp mot BoF. I tillegg er dette nødvendig for å sammenligne resultatene for KIS og EL-stat. Bjørn Bleskestad mener at det skulle være en enkel sak å knytte organisasjonsnummer til alle enheter i det nye produksjonssystemet til EL-stat.

Opplysninger om sysselsetting og omsetning er mangelfullt oppdatert i BoF. Gode rutiner for årlig oppdatering av disse sentrale variablene må etableres etter mønster fra industristatistikken. Det må også etableres rutiner for oppdatering av sysselsetting og omsetning for bedriftsenhetene under foretakene. Gruppen som utreder hvordan bedriftsenhetene skal vedlikeholdes i BoF må avklare hvordan dette skal gjøres.

Vedtak:

- *Ansvarlig for EL-stat sørger for å få grundig opplæring i BoF.*
- *Ansvarlig for EL-stat sørger for at produksjonsrutinene knyttes nærmere opp mot BoF.*
- *S230 nedsetter en gruppe som utreder hvordan bedriftsenhetene skal vedlikeholdes i BoF.*
- *S230 etablerer årlige rutiner for oppdatering av variablene sysselsetting og omsetning for foretak og bedrift i BoF.*

Feilklassifisering av nettselskaper i BoF

Mange nettselskaper er klassifisert som NACE 40.120 i BoF. Riktig klassifisering i henhold til SN2002 er 40.130. Feilklassifiseringen ble oppdaget av Ida Skogvoll på S410, og hun er av den oppfatning at det er nødvendig å rydde opp før man starter med omkodingen til SN2007. Bakgrunnen for denne vurderingen er at NACE 40.130 splittes i 2 separate bransjeområder etter den nye standarden. Omkoding av enheter med NACE 40.120 til 40.130 vil først og fremst få følger for KNR. Seksjon 210 støtter omkoding av de aktuelle enhetene i BoF og vil løse de umiddelbare problemene KNR får, ved å aggregere næringene for h.h.v. distribusjon av kraft og salg av kraft. I forbindelse med innføringen av NACE 2007, vil næringsinndelingen bli vurdert på nytt.

Vedtak: S410 starter arbeidet med oppretting av feilklassifiseringer så raskt som mulig.

Investeringer som faller utenfor EL-stat

Investeringsbedrifter faller utenfor EL-stat siden disse ikke inngår i NVE sine tall. I stedet føres hele investeringen når prosjektet er fullført og foretaket har fått omsetningskonsesjon. Dette gir avvikende vekstrate fra KIS siden denne undersøkelsen mottar investeringsdata på løpende basis. For å bøte på dette, vil S240 viderefremde informasjon om store prosjekter som "mangler" i EL-stat. Disse tallene må implementeres i årgangen i forkant av publisering. EL-stat bør ta utgangspunkt i hvordan IS løser

denne typen utfordringer. Her har man laget et system for å benytte seg av KIS-data i revisjonen. S230 tar initiativ til å etterspørre årlige KIS-data og spesifiserer hvilket format som er mest hensiktsmessig.

Noen store investeringsbedrifter er:

- Vannkraft Øst AS - prosjekt Øvre Otta (fullført 2006)
- Naturkraft AS - gasskraftverk Kårstø (fullført 2007)
- Dong Generation Norge AS - gassvarmeverk Mongstad (oppstart 2007)

Hovedregelen i nasjonalregnskapet er at investeringer skal registreres når eiendomsretten til den faste eiendelen er overført til bedriften (ENS 3.112). Uferdige fast realkapital skal føres som varer under arbeid (investering i lagerendringer), jf ENS 3.119. Unntaket fra dette er store bygg- og anleggssinvesteringer som strekker seg over flere perioder (se ENS 3.119 og 3.59). Da skal bygge- og anleggssproduksjonen, gitt at det foreligger salgsvtale, overføres til kjøperen ved slutten av hver periode og behandles som investering i fast kapital og ikke som varer under arbeid. Hvis salgsvtalen stipulerer delbetalinger, kan dette brukes som estimat for investeringene. Hvis det ikke foreligger noen salgsvtale, skal den ufullstendige produksjonen regnes som varer under. KIS følger samme prinsipp som IS for føring av investeringer og vil fortsette med dette for å sikre samsvar mellom de to undersøkelsene. IS legger til grunn at investeringene skal føres løpende gjennom året.

Vedtak: Det må etableres rutiner for å oversende årlige investeringstall fra KIS til EL-stat. Data fra KIS knyttes opp mot revisjonssystemet til EL-stat. S230 tar initiativ til å etterspørre data samt spesifisere hvilket format som er mest hensiktsmessig. S240 oversender informasjon om store investeringsprosjekter til EL-stat på fortløpende basis. Store prosjekter vil også bli gjennomgått på de årlige møtene mellom KIS og EL-stat

Produksjon og distribusjon av Gass (NACE 40.2)

NACE 40.2 dekkes ikke av S230 i dag. Bjørn Bleskestad foreslo at det dannes en gruppe som ser på behovet for å etablere en separat strukturstatistikk for dette området. S230 tar ansvar for dette.

Vedtak: S230 etablerer en gruppe for å vurdere hvordan NACE 40.2 skal dekkes av strukturstatistikken.

Bruttoinvesteringer vs. nyinvesteringer

I NR tar man utgangspunkt i at følgende sammenheng gjelder for en næring:

Investering i ny (produsert/importert) kapital + investering i brukt kapital (kjøpt fra andre enheter) – salg av brukt kapital = bruttorealinvesteringer

Som sum over næringer er investering i brukt kapital og salg av brukt kapital null dersom ikke noe av den solgte kapitalen eksporteres. Hvis man ikke har eksport av brukt kapital, er bruttoinvesteringene for Norge lik nyinvesteringene. Hvis noe eksporteres (som brukte plattformer og skip), vil bruttoinvesteringene for Norge være lavere enn nyinvesteringene.

For mange av næringene har NR hatt en antakelse om at kjøp og salg av utstyr kun er omfordeling mellom bedrifter i samme næring og vil dermed balansere. Forutsetningen over om omfordeling innen næringen baserer seg på er at utstyret er spesifikt for næringsområdet og ikke vil kunne brukes i andre næringer. For skip og fiskebåter gjelder det tilsvarende resonnementet dersom vi ikke har tall fra eksportstatistikken som viser salg til utlandet. Antakelsen om at kapitalen forblir i næringen brukes ikke i forhold til foretningsbygg. Kjøp og salg av brukt kapital har voldt NR mye hodebry de siste årene. Problemet har vært at opplysningene om kjøp og salg av brukt kapital overhode ikke passer

sammen. Et av problemene ved gjennomgang av 2004-årgangen var salg av brukt kapital fra elektrisitetsnæringen. I ettertid har det vist seg at dette beløpet hovedsaklig dreide seg om demontering av kraftlinjer (fjerningskostnader). Det er veldig viktig at S230 er obs på store salg og underretter S210 om dette.

Vedtak: S230 og S210 har en løpende dialog knyttet til salg av brukt utstyr i næringen

Kjøp og salg av fallrettigheter

S230 bør sjekke om vindrettigheter dekkes av EL-stat. Disse skal ikke være med i KNR.

Oppblåsingsrutiner i KIS

KIS bruker et 3-årlig glidende gjennomsnitt av investeringer på foretaksnivå fra EL-statistikken for å lage oppblåsingsfaktor. KIS har tilnærmet fulltelling for NACE 40 (94 %). Dermed skulle ikke dette utgjøre noen stor feilkilde.

En næring i endring

Jan Furseth mente at S230 bør bidra til å oppdatere S410 om hva som foregår av nye ting innenfor næringen.

Lasse Sandberg foreslo at S410 og S230 også kan se litt på hvordan andre land løser aktuelle problemstillinger som måtte dukke opp. Konsistens med andre land er også viktig.

Sak 3: Oppsummering og konklusjoner

Det var bred enighet om at rapporten er svært nyttig og kan brukes som et eksempel til etterfølgelse for tilsvarende kvalitetsprosjekter mellom NR/KNR/fagseksjoner. Rapporten publiseres i serien notater og møtereferatet inngår som en del av rapporten.